

לאברהדן

ויקראו לפניו אברהדן (בראשית מא, מג)
 "זה יוסף שהוא לב בחכמה" (רש"י)

מתודתו ומשנתו של
 שר התורה הגאון הקדוש
 רבי יוסף ענגיל זצ"ל

פרשת פקודי - החודש תשפ"ה • שנה ה' - גליון רי"ח • מכון "אוהבי תורה" להוצאת ספרי רבינו זי"ע

תפארת יוסף

פנינים על חודש ניסן ופרשת החודש

עניני 'חודש ניסן ופרשת החודש'

מתוך היצירה החדשה 'תפארת יוסף' על הגדה של פסח

שיצא לאור עולם זה עתה בס"ד

בריאתו, כי מתחילה לא היה מסך המבדיל כלל, והיה כבוד השם ראוי לשכון בנפש אף בהיותה בגוף.

והנה לעתיד לבא יזוכם חומר האדם [ויהיה כחומר גרמיים השמיים, כדברי העיקרים (מאמר ד פרק לג ד"ה ומה)], ויהיה כאשר היה קודם החטא הראשון (ראה איכ"ר ה, כא), ולא יסך ויבדיל עוד בין הנפש ובין יתברך.

הגוף הוא כ'ארץ' הגורם ליקוי

והנפשות ככוכבים המקבלים אור

והנה נודע מה שאמרו **התוכנים** (ראה צורת הארץ ותבנית השמים לראב"ח שער הרביעי פתח יו; יסוד עולם מאמר שלישי פי"ז ד"ה בביאור - ד"ה ודע), כי הלבנה לוקה כשבאה נוכח השמש ממש, וכדור הארץ מפסיק בינה לבין וצלו מגיע עד הלבנה, ועל כן נראית הלבנה חשכה. וזהו ליקוי הלבנה, כי הלבנה אין לה אור מעצמה, כי אם מה שהשמש מופיע אורו עליה.

ואמרו עוד (צורת הארץ שם), כי זהו רק בלבנה אשר הוא הכוכב האחרון מכוכי לכת, ומקומו למטה מכולם, ועל כן הוא יותר קרוב אל הארץ מכולם, מה שאין כן שאר כוכבי לכת הגבוהים ממנה, כמו שבתאי צדק מאדים נוגה כוכב, אף שגם הם חשוכים בעצמותם ואך השמש יופיע אורו להם, עם כל זה הם אינם לוקים על הפסקת הארץ בינם לבין השמש, כי אין צלו של כדור הארץ מגיע אליהם מפאת גבהם, ועל כן אין כדור הארץ מבדיל בינם ובין השמש.

והנה גוף האדם מכונה גם כן 'ארץ', כדברי חכמינו ז"ל בסנהדרין (צא): שדרשו על הכתוב (תהלים נ, ד) 'ואל הארץ לדין עמו' - זה הגוף, עיין שם. והנה נאמר (שם פד, יב) 'כי שמש ומגן ד' אלקי'ם', וזה כי זיו האלקי לגודל דקותו מכונה ב'אור', אשר הוא הגשם היותר דק מגשמיים אשר לפני חושינו (ראה דרך חיים פ"ג מ"ד ד"ה והנה). ויען כי הנפשות אין להם זיו מעצמותם - רק מה שמקבלים ומשיגים מן השם יתברך, לכן נדמים ונמשלים לשבתאי צדק מאדים נוגה כוכב לבנה המקבלים אור מן השמש, והוא יתברך כביכול נמשל לשמש המופיע להם אורה.

מעלת דמיון ישראל לכוכבים

שהגוף לא יבדיל בין השי"ת לנפש

ומעתה מובנים לנכון דברי המדרש הנ"ל - כי בעולם הזה ישראל נמשלים ללבנה ולעתיד לשארי כוכבים. וזה, כי בעולם הזה שהגוף המכונה ב'ארץ' הוא מסך המבדיל בין הנפש ובין יתברך כאשר הקדמנו, על כן נדמו הנפשות עתה ללבנה אשר הארץ מפסקת בינה ובין השמש המופיע לה אורה. ואולם לעתיד כאשר יזוכם החומר ולא יהיה מסך המבדיל עוד, על כן ידמו לשארי כוכבים אשר אין הארץ מפסקת בינם ובין השמש כאמור, וזהו שנאמר 'ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד', כן נזכה במהרה בימינו אמן.

הא מצות מצה שנאמרה במצרים (ראה שמות שם, יח) לא חשיבא עשה שלפני הדיבור כלל וכמובן, ויש לפלפל בזה טובא, ואין להאריך.

הגוף לבד, אשר בעביותו וחמריותו הוא מסך המבדיל בינה לבין. וכל המבואר בכל ספרי הנביאים שיש עלינו מסך מבדיל בינינו ובין השם, הכוונה בו רק על הגוף, כי רק הוא המסך המבדיל ההוא ולא זולת, עיין שם.

וכן מבואר **בשמונה פרקים** להרמב"ם (פרק ז ד"ה הרבה), כי כל מה שהוזכר מעניין ראיית הנביאים את השם יתברך על ידי מחיצות רבות או מועטות, הכל

מחלוקת רשב"ג ורבנן בזמן 'שואלין ודורשין' מתי נחשב התחלת מתן תורה

בגמרא פסחים (ו-ו), שואלין ודורשין בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, רבן שמעון בן גמליאל אומר שתי שבתות. מאי טעמא דתנא קמא, שהרי משה עומד בפסח ראשון ומוזהיר על הפסח שני כו'. מאי טעמא דרבן שמעון בן גמליאל, שהרי משה עומד בראש חודש ומוזהיר על הפסח, שנאמר (שמות יב, ב) 'החודש הזה לכם' וגו'.

ובפני יהושע שם (ו: ד"ה שהרי) כתב, וז"ל: ואי תיקשי, רבנן בהנהו קראי דרבן שמעון בן גמליאל מאי עבדי להו כו'. יש לומר, דההיא ד'החודש הזה לכם' ליכא למישמע מיניה כלל אליבא דרבנן, כיון שעדיין היה קודם מתן תורה, ולא רמיא חיובא עליהו כלל לשאול ולדרוש. וכהאי גוונא אמרינן בדוכתי טובא (עבודה זרה כד: ירושלמי מועד קטן פ"ג ה"ה) דאין למדין מקודם מתן תורה, עכ"ל.

ולפי זה יש לומר, דזהו באמת פלוגתא דרבן שמעון בן גמליאל ורבנן, דרבן שמעון בן גמליאל יסבור דאין זה חשיב לימוד מקודם מתן תורה כלל, והיינו משום דיסבור כדרכנו (עיין בית האוצר מערכת א כלל א אות ד ד"ה דע) דהתחלת מתן תורה היתה עוד מאברהם^א.

ביאור מעלת ישראל שנמשלו בעולם הזה ללבנה ולעתיד לבא לשאר כוכבים

בשמות רבה (טו, לא) - על הכתוב 'החודש הזה לכם' - בסוף הפרשה, ד'החודש הזה לכם' הוא רק בעולם הזה, שמסר להם עניין החודש - היינו הלבנה בלבד. אבל לעתיד לבא נאמר (דניאל יב, ג) 'והמשכילים יזהירו כוהנה הרקיע, ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד', היינו שיהיו נמשלים לשאר כוכבים - לא לבד ללבנה, עיין שם. וראוי להבין מהו היתרון בין אם נמשלים ללבנה או לשארי כוכבים, וגם מה גוף הכוונה בזה.

לעתיד לבוא יזוכם החומר ולא יבדיל בין נפש האדם להשי"ת

ונראה, כי מבואר **במורה** (ח"ג פרק ט), כי אין מחיצה ומסך המבדיל בין נפש האדם ובין השם יתברך - רק

(א) המשך לשונו: 'ואולם מהך דרבן שמעון בן גמליאל אין ראייה רק דסבור דפסח מצרים כבר היה התחלת מתן תורה, אבל אין ראייה מזה אקודם לכן. ועל כל פנים, לפי זה יחלוק

פנינים מאוצרו של רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע במשנת הרה"ק בעל 'תפארת שלמה' זי"ע

לקראת יומא דהילוליה - ערב ראש חודש ניסן (תרכ"ו)

~ מתוך: 'אוצרות יוסף' מאמר לבנה; 'גליוני הש"ס'; 'אהל שלמה' - תולדות התפארת שלמה ~

חכמת האמת הנצרכות להבנתם בידו, אזי כמו זר יחשבו בעיניו, ויהיו אצלו מן האגדות התמיהות והזרות. ועתה הגך רואה, כי הרב הנ"ל ז"ל אישתמיטו מינה אז דברי המדרש האלה, **וחדש הוא מעצמו את הדברים - בהיות ידיעות חכמת האמת בידו אשר על פיהם הדברים נאמרים**. וככה הם כל האגדות הקשות לחכמינו ז"ל - טעמים ונימוקים עמם, וצריך אתה לעמוד על כל אות ואות מדבריהם הקדושים, כי כל דבריהם הם מקור חכמה - דברי אלקיים חיים, ואם ריק הוא - ממך הוא ריק (ראה דברים לב, מז; ירושלמי פאה פ"א ה"א)¹.

איך קיבלו גרים מבני בניו של המן
שהם מזרע עמלק

בגמרא גיטין (נז:), מבני בניו של המן למדו תורה בבני ברק.

בספר תפארת שלמה להרב הצדיק רבי שלמה מראדאמסק ז"ל (רמזי פורים צז: ד"ה יוצא) הקשה, דהא מבואר בפסיקתא (רבתי) פיסקא ד'זכור את אשר עשה לך עמלק' (יב, ט ד"ה ויחלוש) דאין מקבלין גרים מזרע עמלק², ואם כן איך מבני בניו של המן כו', עיין שם.

ולא קשיא מידי, דמשכחת באשה מזרע עמלק שנישאת לעכו"ם שאינו מזרע עמלק וילדה לו בן, דהבן ההוא אינו מתייחס לזרע עמלק, דבעכו"ם הלך אחר הזכר, כמבואר ביבמות (עח:), ואם כן הבן - הוא וכל יוצאי חלציו שפיר מקבלין אותן, ועל כזה הכוונה כאן³. והא דאמר 'מבני בניו' - לאו דווקא, רק הכוונה יוצאי חלציו, עיין רש"י פסחים (צד: ד"ה בן בנו). ועיין מה שכתבתי על **הגליון** גיטין (נז:)⁴.

אין לצדיקים 'לבקש' שיהיה באופן
אחר ממה שהש"ת עושה

הנני לכתוב לך דבר נחמד ששמעתי מאת כבוד ש"ב הרב הגאון הגדול הבקי הנפלא וכו' **מוה"ר יוסף ענגיל זצ"ל** שאמר לי בשם זקני **מה"ר שלמה ז"ל** מראדאמסק, על פירוש רש"י בפרשת וישב (לו, ב ד"ה אלה), בקש יעקב לישיב בשלוה, קפץ עליו רוגזו של יוסף.

והקשה, מה חטא יעקב בזה במה שביקש לישיב בשלוה, והלא בוודאי היתה כוונתו הקדושה שיוכל ללמוד ולעבוד השם יתברך בשלוה, ומה חטא הגדול הזה. ואמר, דהנה הצדיק צריך לקבל עליו כל מה שיבא עליו בשמחה (עיין ברכות ס:), ושלא לבקש שיהיה באופן אחר, כי אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם כן מכריזין עליו מלמעלה (חולין ז:), ואם בשמים היו רוצים שיהיה באופן אחר היה ממילא באופן אחר. ובזה חטא יעקב אבינו עליו השלום, במה שביקש, שלא היה צריך לבקש כלל, ולסמוך על השם יתברך שכל מה שהוא עושה הוא לטובתו, **והפליא מאד את הדברים**, דברי פי חכם חן⁵.

(ה) **המשך לשונו**: "וכפסיקתא הנ"ל הוא גם כן במכילתא סוף פרשת בשלח (מסכתא דעמלק פרשה ב אות ג ד"ה יאמר) ובפירי רבי אליעזר (פרק מט), עיין שם".

(ו) וראה עוד **בית האוצר** מערכת ב כלל ט אות יג: **גליוני הש"ס** ברכות כח. ד"ה וכו'.

(ז) על הגמרא שם: "צתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של עשו הרשע", וז"ל: "דוגמתו פסחים צד". צתה בת קול ואמרה לו רשע בן רשע בן בנו של נמרוד הרשע, ותיבתי 'בן בנו' בשניהם לאו דווקא, רק דהיה מזרעו...".

(ח) יצוין, כי דברת קודש זו מה'תפארת שלמה' לא נדפסה בספרו הקדוש.

(אסתר ד, יא), ויהיה קידוש החודש מחדש, וק"ל, עכ"ל ז"ל. **וכתוב שם שדברים אלה הם מכתב יד קדשו⁶**.

שלישים יום של אסתר כשלשים יום של הלבנה - מקור במדרש

והנה מה שכתב ז"ל שזה עניין אסתר שאמרה 'ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלשים יום', וזה מפאת היות אסתר בחינת הלבנה המתחדשת כל שלשים יום, ולכן אמרה 'ואני לא נקראתי' וגו', ויהיה קידוש החודש מחדש, הנה כיוון בזה לדברי המדרש רבה פרשת בא (שמו"ר ו, ו) וז"ל: "יפה כלבנה" (שיר השירים ו, ט), במלכות

המופתים שעושים הצדיקים הם כדי להרבות תלמידים ולהפיץ תורתם

שמענו מאת הרב הקדוש **הבעל שם טוב** זלה"ה עם תלמידיו הרב הקדוש מו"ה **דוב בער ממעזריטש** זלה"ה זי"ע, אשר לא היה רצונו להיות כפוף אליו לבא אצלו, רק על ידי סיבה - חסרון הבריאות, רצה לומר שהיה חולה מאד, ובא אל הבעל שם טוב לבקש ממנו עזר תרופה, וכן עשה הבעל שם טוב להצמיח לו רפואה על ידי תחנון ובקשות לאלהים ועל פי מופת, ועל ידי זה נתגלגל הדבר למסור לו כל מעיינות החכמה, וזכה להיות מנהיג הדור, ועודנו מתנוצץ אור קדושתם מתלמידיהם הבאים אחריהם בכל דור ודור - מפיהם אנו חיים עד ביאת הגואל במהרה בימינו. והבעל שם טוב היה מוכרח לזה להראות לו על פי מופת, למען השיגו תחת כנפיו.

וזה הוא הענין לרמז בזה הפירוש 'תשועתם היית לנצח', היינו מה שהצדיקים מצמיחים ישועות בקרב הארץ בעניני עולם הזה, הוא להראות האות ומופת למען יתקרב בני אדם אליהם, ולהרבות תלמידים להפיץ אור תורתם וקדושתם אליהם, ודבר זה הוא 'לנצח', ו'תקוותם בכל דור ודור'.

(תפארת שלמה' רמזי פורים דף פ: ד"ה תשועתם)

דיבורי קודש אלו עולים בקנה אחד עם דיבורים נצחיים שאמר רבינו הגה"ק רבי יוסף ענגיל זי"ע בחיים חיותו, הראשון היא משאלת לבו הטהורה: "**מהספרים שלי יהיו לי תלמידים**", והשני היא הבטחתו אשר הבטיח טרם עלותו לשמי מרום: "**כל מי שסייע בהדפסת החיבורים שלי, אחיה לו למליץ יושר בעולם העליון**", כי כל מטרות הצמחת הישועות על ידי הצדיקים, היא כדי "להרבות תלמידים להפיץ אור תורתם וקדושתם אליהם", ודו"ק.

מדי כו', ואם רצונך לידע שנדמית אסתר ללבנה, כשם שהלבנה נולדה לשלשים יום, כך אסתר אמרה 'ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלשים יום', עכ"ל המדרש.

ובוא וראה כמה גדולים דברי חכמים, כי דברי המדרש אלה - אם יעיין בהם אדם אשר אין ידיעות

קידוש לבנה אחת לשלשים יום - על דרך 'אשה חשובה נהנית מריח קשטיה אחת לשלשים יום'

כבר ידעת (ראה אוצרות יוסף שם פיסקא כט), כי המלכות נקראת אשה והתפארת בעל (ראה זוה"ק בראשית כא: שם נח סד.). וגם זאת **נודע בחכמה** (ראה זוה"ק תרומה קנה:; תיקו"ז תיקון ל עד.), כי מצוות ומעשים טובים שישאל מסגלין, הם כביכול קשטי השכינה הקדושה, שהיא ספירת המלכות (שם כי תצא רע"מ רפא.), ובזה היא באה אל המלך - ספירת התפארת (ראה תיקו"ז שם סב:), ואומרת חזי במאי ברא אתינא לקמך (ראה זוה"ק ויקרא ג:), ונעשה היחוד להמשיך שפע רב טוב אל העולמות כולם⁸.

והנה בסנהדרין (מב.) איתא, תנא דבי רבי ישמעאל, אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים כל חודש וחודש דים. וברש"י: אלו לא זכו למצוה אחרת אלא לזו (קידוש הלבנה), שמקבלין פני שכינה פעם אחת בחודש כו', עכ"ל.

וממוצא דבר זה, תבין סוד אומרים ז"ל בכתובות (ע.) במשנה, המדיר את אשתו שלא תתקטש כו' יוציא ויתן כתובה, רבי יוסי אומר, בעניות שלא נתן קצבה (אם לא נתן קצבה לדבר הוא דיוצא כו', אבל אם נתן קצבה לדבר תמתין עד אותו זמן, ובגמרא שם מפרש שיעור קצבתה) ובעשירות שלשים יום, עכ"ל המשנה. ובגמרא שם (עא:), ובעשירות שלשים יום - מאי שנא שלשים יום, אמר אביי, שכן אשה חשובה נהנית מריח קשטיה שלשים יום, עכ"ל הגמרא.

ותבין מאליך סוד המאמר הזה 'שכן אשה חשובה' כו', דהשכינה הקדושה כביכול היא אשה חשובה וודאי, והקשט מספיק אחת לשלשים יום, כטעם 'אלמלא לא זכו ישראל אלא להקביל פני אביהם שבשמים כל חודש וחודש דים'.

ודבר זה למדתי מתורתו של אחד הצדיקים, הוא ניהו **הרב הגאון הצדיק מה"ו שלמה הכהן מראדאמסק ז"ל**, שכתב בליקוטים שבסוף ספרו **תפארת שלמה על התורה** (דף קנט: ד"ה ובעשירות) וז"ל: כתובות פרק המדיר, ובעשירות שלשים יום, בגמרא מאי שנא שלשים יום, אמר אביי, שכן אשה חשובה נהנית מריח קשטיה שלשים יום. וזה כוונת קידוש החודש אלמלא לא זכו בני ישראל להקביל פני אביהם שבשמים אלא פעם אחת בחודש דים, ולזה אמרה אסתר שהיא בחינת המלכות ולבנה - כמבואר **בעץ חיים** (שער מו פרק ו) ² - 'ואני לא נקראתי לבוא אל המלך זה שלשים יום'

(א) ראה **אוצרות יוסף** שם פיסקא ג: 'הנה נודע (ראה זוה"ק רע"מ משפטים קט: רע"מ קדושים פג: שני המצות הקדמה ד"ה גם כונה), היות עיקר מגמת עבודת התורה והמצוות הוא סוד ייחוד וחיבור שתי ספירות אלו תפארת ומלכות, שיהיה ביחוד אלים התפארת משפיע והמלכות מקבלת השפע, ואז מתחלף השפע בכל העולמות כולם, והיחוד הקדוש הזה שער א. דף יב.), ויש שבע רצון בכל העולמות כולם, והיחוד הקדוש הזה הוא המבוקש והנרצה דרך כלל בכל מעשי עבודות השם יתברך". ושם בפסיקא רל, הוסיף להאמר: "וכבר הודעתך, דמה שישאל מתחברים לו יתברך הוא בחינת יחוד תפארת ומלכות, וזהו בזמן שישאל מסתכלים כו' ומשעבדים את לבם לאביהם שבשמים, 'אביהם' דייקא ושבשמים' דייקא - בחינת תפארת, וכמו שקדם (שם פיסקא ב: מז), ונעשה על ידי זה יחוד תפארת ומלכות".

(ב) לפנינו בתפארת שלמה כתוב: "כמבואר בספר **הזוהר** (חקת קנט:)."

מן המקום עושה רושם לדורות, ורשימו ניכר לעולם להיות נשאר ברכה אחריו" (פרשת נח דף ח: ד"ה א"י).

❖ "כי כן כתיב אצל יצחק (בראשית כו, ג-ה) 'והקמתי את השבועה אשר נשבעתי לאברהם אביך והרביתי את זרעך וגו' והתברכו בזרעך כל גוי הארץ עקב אשר שמע אברהם בקולי וגו'. שמהדבור הזה שמע יצחק כמה גדול כחם של הצדיקים, שאף אם נסתלקו מעולם הזה והלכו לעולמם, **הנה הקדוש ברוך הוא זוכר צדקותם כאלו הם חיים בעולם הזה להשפיע כל טוב לבניהם אחריהם**, כמו שאמר ליצחק כי הכל עושה בזכות אברהם, 'עקב אשר שמע אברהם בקולי', כי הצדיקים במיתתם קרוים חיים (ברכות יח.). והוא שכתוב (דברים לב, ט) 'אני אמית ואחיה', אף לאחר המיתה אני אחיה אותם בטוב מעשיהם" (פרשת תולדות ד"ה א"י ואלה).

רבינו הגה"ק ר' יוסף ענגיל ז"ע ב'אוצרות יוסף' (דרוש ד פסקא קי) הביא דברי חכמינו ז"ל (ירושלמי עבודה זרה פ"ג ה"א: פסיקתא רבתי ב, ג), אין בין צדיקים החיים לצדיקים המתים אלא הדיבור בלבד, ופירש בזה מה שאמרו (ברכות ו:) אגרא דבי טמיא שתיקתא, "כי זה הוראת שבח לנפטר, לרמוז שהיה צדיק ולא נחסר לו רק הדיבור, ועל כן שותקים, לרמוז חסרון הדיבור, שלא אבד רק חסרון הדיבור בלבד, ודו"ק".

ובגליוני הש"ס (ברכות שם ד"ה אגרא) כתב רעיון זה ביתר הרחבה, וז"ל: "אגרא דבי טמיא שתיקתא. יש לומר הטעם, כי באמת בכח האדם שיהיה חי גם אחר מיתתו, וכמו שאמרו (ברכות יח.) צדיקים במיתתם קרוים חיים. ועיין גליון הגאון **רבי עקיבא איגר** ז"ל (כתובות קג.) בשם **הספר חסידים** (סימן תתשטט), דצדיקים במיתתם קרוים חיים, ומחויבים במצוות ומוציאין אף את החיים ממש ידי חובתן, עיין שם". ונמצא דהצדיק גם אחר מיתתו חשוב חי ממש ומחויב במצוות, ולא אבד והפסיד כלל במיתתו, ואין איפוא להתאבל עליו כלל שהרי לא אבד והפסיד כלל.

"ואך דבר אחד יש שאובד גם הצדיק על ידי מיתתו, והוא הדיבור פה, כמבואר בירושלמי עבודה זרה (פ"ג ה"א), וחכמינו אינון כלום (וכי המתים יודעין כלום, עיין שם), אמר רבי שמעון בן לקיש, אין בינינו ולצדיקים (המתים) אלא דיבור פה בלבד", עיין שם. וכן הוא בפסיקתא רבתי (ב, ג), אין בין הצדיקים החיים לצדיקים המתים אלא הדיבור בלבד, עיין שם.

"ועל כן כיון שאין בין צדיק החי למת רק הדיבור בלבד, ונמצא שלא אבד, ואין להתאבל - רק על הדיבור שהפסיד במיתתו. ולכן 'אגרא דבי טמיא שתיקתא' - מן הדיבור דייקא, להורות שהיה הנפטר צדיק ולא אבד רק את הדיבור, ועל כן גם המתאבלים עליו שותקים מן הדיבור דייקא, יען היה בזה כל עניין מיתתו והפסד שלו, ודו"ק".

ופוטר את הרבים ידי חובתן בקידוש היום, ולא כשאר המתים שהם חפשים מן המצוות (שבת ל), כי אם כחי בבגדים כשהיה לובש בחייו, ונקראים צדיקים חיים אפילו במיתתם, ופוטרו בקידוש בני ביתו". ובגוף דברי הספר חסידים האריך רבינו עוד **בגליוני הש"ס** (כתובות קג, ד"ה כל, עיין שם).
(ה) ושאר החושים לא נתבטלו מהם, פני משה.

השפעת הצדיקים לאחר הסתלקותם

אמרתו המופלאה של בעל ההילולא ה'תפארת שלמה' ז"ע טרם הסתלקותו ❖ הצדיקים מתפללים ומגנים על בני ישראל אף לאחר פטירתם כמו בחי חיותם ❖ הקב"ה זוכר צדקתם כאילו הם חיים להשפיע כל טוב לבניהם אחריהם ❖ הצדיק מאבד במיתתו רק הדיבור בלבד - ולרמוז זה שותקין בבית האבל

"אכן הנה נשמות הקדושים הצדיקים, אף כשהם מסתלקים מן העולם הזה הוא רק לעיני בשר, אבל תמיד הם חונים כל הימים ומסתופפים עם בני ישראל והשגחתם עליהם, כמו שכתבתי במקום אחר (ראה להלן). והנה זה הפירוש 'בחייהם ובמותם לא נפרדו' הנאמר בשאול ויהונתן (שמואל ב א, כג). כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת (פסחים סד.), 'חולי' הוא עולם הזה, 'שבת' הוא עולם הבא - הם מתפללים בעד בני ישראל שהם בעול הזה.

"ולזה נאמר גם כן (במדבר כ, כו) 'ואהרן יאסף ומת שם', מהו 'שם', אך הפירוש הוא, שם בהר ההר נראה המיתה, אבל הוא מיד יחיה להיות עם בני ישראל כנ"ל. וזה פירוש 'מלך ממית' ומחיה ומצמיח 'ישועה' (תפילת שמונה עשרה), היינו שהנשמות יאספו אל בני ישראל, וזהו 'מחיה מתים' כנ"ל. וזהו 'יאסף אהרן אל עמיו', שנאסף אל עמיו והנו עומד עליהם כנ"ל. וזהו 'ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד' (דניאל יב, ג)".

במקומות נוספים בספרו הקדוש מצינו רעיונות כעין זה - אשר אצל הצדיק אין חילוק בין היותו בחיים חיותו בעיני בשר, לבין היותו שרוי בהיכלין עילאין דעדן גתא, וממשיכים להשפיע טוב על כלל ישראל בכח קדושתם ותורתם. להלן מספר זהרורי נוגה המובאים בלשון קדשו:

❖ **"בארנו במקום אחר במעלת הצדיקים, אשר גם אחר סילוקם מעולם הזה נשאר רושם הקדושה בעולם הזה להגן עלינו ומפיהם אנו חיים... וזה שאמרו (אבות פ"ד מ"ו) 'עלנו המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות - להשפיע טובות וברכות לבריות אשר חיים עודנה... וזה שאמרו בזוהר הקדוש (שמות יד.) 'דומה דודי לצבי' (שיר השירים ב, ט), מה הצבי מחזיר ראשו לאחוריו, כי הצדיקים בגן עדן עודם עיניהם פקוחות להשפיע כל טוב לעולם הזה"** (פרשת תולדות דף כד. ד"ה וירא).

❖ **"הנה מדת הצדיקים אשר מעולם היות בכחם וגבורתם בקדושתם להגן על הדור מכל זרם ומים כבירים, מלבד אשר הגינו על בני דורם בחייהם, אך גם זאת כי צדקתם עומדת לעד גם לבני בניהם עד סוף להיות למחסה ולמסתר בזכותם. אחד היה אברהם אשר בו נאמר (נחמיה ט, ח) 'ומצאת את לבבו נאמן לפניך', וכן מחשבות לבו בכל דור ודור... וכן כל הצדיקים גם אחרי הסתלקותם זכותם נשאר עלינו, וכמו שאמרו חכמינו ז"ל (ראה רש"י פרשת ויצא כה, י ד"ה ויצא לא) 'ציאת צדיק**

בין שלל הרמזים אשר פוזר הרה"ק בעל 'תפארת שלמה' ז"ע אודות הסתלקותו הממששת ובאה בימים הסמוכים לה, אנו מוצאים את התיאור הבא.

היה זה בעת הסתלקותו של הרה"ק בעל 'חידושי הרי"ם' מגור ז"ע שעלתה נשמתו למרום בשבת קודש כ"ג אדר תרכ"ו - ימים ספורים לפני הסתלקות ה'תפארת שלמה'. לאחר שחזר חתנו הרה"ח ר' אליעזר ליפמאן ליטמנוביץ ז"ל שהיה מגדולי חסידי קאצק מהלויית החידושי הרי"ם, בירר אצלו ה'תפארת שלמה' לפרטי פרטים על סדרי הפטירה.

לאחר שסיפר לו ר' ליפמאן פרטי סדר הפטירה, יצאו מפה קדשו כמה וכמה דיבורים מופלאים המרמזים על הבאות, ביניהם אמירה ברורה כי "אחרי פטירת מרן מגור זצ"ל אין לו עוד מה לעשות בעולם הזה". ויהי כשמוע מאמר זה מפורש יוצא מפי הכהן גדול איש סודו ובריתו הגאון רבי יואל זצ"ל דומ"צ בראדאמסק², ויחרד חרדה גדולה, וישאלוהו לאמר: "הלא צריכים עדיין את הצדיק בעולם הזה לטובת הדור"?...

כדי להניח דעתו, השיב לו ה'תפארת שלמה' תשובה שיש בה תורה שלימה, כפי המובא בספר 'אהל שלמה' (ח"ב אות סח): "רבותינו ז"ל אמרו (פסחים סד.), כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, 'חולי' הוא עולם הזה, ו'שבת' הוא עולם הבא, כי הצדיקים שמתפללים בעד ישראל בחול - הוא העולם הזה, מתפללים גם כן עבור ישראל גם בשבת שהוא עולם הבא".

ואכן, לאחר ימים מספר, בליל ששי כ"ט אדר ערב ראש חודש ניסן, כשעתיים לאחר חצות, בפתע פתאום עלתה נשמתו של הרה"ק בעל 'תפארת שלמה' בסערה מ'חול' ל'שבת', להמשיך להתפלל עבור בני ישראל, זכותו יגן עלינו אמן.

בספר 'אהל שלמה' (שם), השווה דברי ה'תפארת שלמה' הללו שהצדיקים ממשיכים להעתיך בעד ישראל גם בעולם הזה, לדברי עצמו ב'תפארת שלמה' פרשת חוקת (דף צז: ד"ה יאסף) שהועתקו מכתב יד קדשו³, שכתב שם: "יאסף אהרן אל עמיו וגו' (שם כ, כד). הנראה לומר, דהנה כן מצינו אצל אברהם יצחק ויעקב ו'יאסף אל עמיו' (בראשית כה, ח; שם לה, כט; שם מט, לג). וקשה לכאורה, אצל אברהם אבינו עליו השלום, שלא היו אבותיו צדיקים, איך נאמר 'אל עמיו' או 'אל אבותיו, מי נתלה במי.

(א) שימש כדומ"צ דמתא בימיו של ה'תפארת שלמה' ז"ע ו'היה מקורב גדול' אצלו (ראה 'אהל שלמה' ח"א עמוד נד). אין בידינו פרטים נוספים מלבד זאת שהיה נכד הב"ח ז"ע (ספר זיכור לקהילת ראדומסק, עמוד 42: 63), וכנראה נקרא על שמו.

(ב) ראה לעיל עמוד ב הערה ג, אודות חביבות כתב יד קדשו בעיני רבינו.

ביום א' ויקרא שנת תרס"ח חתמו רבינו ובית דינו על תעודת הכשר למפעל ה'ציקאריע' בעיר פראג.

תעודת כשרות זו היתה תוצאה של פרישה היסטורית שהקיפה את כל היהדות החרדית שלושים שנה קודם לכן, ובה היה מעורב רבה הקודם של קראקא הגה"ק רבי שמעון סופר זצ"ל.

פרטי הפרשייה מתוארים בהרחבה במאמר 'ימים המבורכים' בראש ספר 'תפארת יוסף - הגדה של פסח' שזכינו להוציא לאור בימים אלו.

הנה נוסח התעודה כפי שפורסם בגליון 'קול מחזיקי הדת' מיום י"ד שבט תרס"ט לפ"ק:

תעודה בישראל

אנחנו בד"צ ח"מ מודיעים בזה בשבטי ישראל, כי בהציקאריע-פאבריק של האדון קאלב בבאבנא המוכר לפראג עומד מאתנו איש מופלג ירא וחרד לדבר ה' להשגיח בעינים פקוחות על כל עשיית המלאכה וחז"קיה של הציקאריע, שיהיה הכל נעשה על צד הכשרות בלי שום תערובות איסור ח"ו. וגם הוא בהשגחת המשגיח הנ"ל להכשיר כל כלי המכין[ות] כדון למען תהיה הציקאריע כשרה על חג הפסח, והוא משגיח בפרטות על עושי המלאכה מהחל ועד כלה שיהיה הכל משומר מכל חשש תערובות משהו חמץ. וגם על הכר[ות] פקעלים (=האריות) על חג הפסח שיהיו נדבקים בדבק תפוחי אדמה, ומעתה ראשי כל בן ישראל לשתות מהציקאריע שתגמר מהפאבריק הנ"ל בחג המצות הבע"ל בלי שום דגנוד ופקפוק, ובלבד שייראה בעיניו[ו] דבוק על כל כריכה פקעיל חתיכת נייר מרושמת מיד המשגיח הנ"ל "לחג הפסח", וזאת תהיה לעדה כי נעשה בהכשר גמור על חג הפסח.

ורואה בשמחתה, דגילוי כבודו יתברך לעתיד מיקרי 'שמחת ירושלים', וכן המקרא הנ"ל 'כל הכתוב לחיים בירושלים', וכזה הרבה בכתובים (ראה ישעיה נא, יא; שם סו, י; זכריה ט, טו) ומדרשות (ראה דבר' ד, יא; ששה"ר א, לא; תנחומא נח סימן יא).

וזהו שכתב רש"י, 'שיצא מפיתקה של ירושלים - מכללה, שלא לחזור בה לעולם, ולא ליטול חלק בכבודה' שילגה במהרה בימינו אמן, והכוונה בכלל על שאין לו חלק בעולם הבא.

ועיין לקמן (ק:) במשנה דברי רבי עקיבא דעשרת השבטים אין עתידין לחזור, ובגמרא שם מיייתי מברייא דברי רבי עקיבא דאין להם חלק לעולם הבא, והכל אחד. וכך כאן הלשון 'שאין עתיד לחזור לירושלים לעולם ולא ליטול חלק בכבודה', היינו שאין לו חלק לעולם הבא, וזה פשוט וברור.

ועיינתי בחידושי אגדות למהרש"א (ד"ה וירבעם), וראיתי שהביא פירוש הערוך כאן (ערך פתק הא') דפירש, שיצא ירבעם מן הכתב הכתוב לצדיקים שיחיו וישמחו בירושלים כו', עיין שם.

ותהלה לקל יתברך שכיוונתי מדעתי לפירוש זה בפשיטות. וברור דכך הוא גם כן פירוש רש"י, ותחת 'בעבודה' שברש"י, צריך לומר 'בכבודה', והמהרש"א ז"ל לא עמד כלל על הזרות אשר בדברי רש"י לפי הגירסה שלפנינו.

והענין נראה, דהנה 'יובל' ש"י גימטריא 'משיח', ומכאן יצא להם ז"ל לדרוש דקאי על מלך המשיח. והנה התגלות המשיח שיתגלה במהרה בימינו אמן, עניינו ענין התגלות בחינת אלופו של עולם המסתתר, שעל ידי שמציאות ההתגלות יפליט את נשבי הקדושה שבתוכו - דהוא עצמו סוד אלופו של עולם המסתתר הנ"ל וכנודע (עיין תולדות יעקב יוסף פרשת בראשית ד"ה וכיצא בזה שמעתי; דגל מחנה אפרים פרשת אמור ד"ה אלה המצוות). ועל ידי שיחזור ניצוצי הקדושה למקורם, על ידי זה יהיה התגלות המשיח, וזה עצמו סוד הגאולה וקיבוץ הנדחים וכנודע (עיין עץ חיים שער לט דרוש ב; ספר הליקוטים פרשת וישלח סימן לו ד"ה וזמ"ש).

ולכן נראה, כי 'יובל' ש"י הוא אתון יבא שילה', וכמו שכתוב בפרשת ויחי (בראשית מט, י) 'עד כי יבא שילה' וגו', ובתרגום, 'עד דייתי משיחא', וכן הוא במדרש שם (ב"ר צח, ח) וברש"י (ד"ה עד). ובסוגיין (צח:), דבי רבי שילא אמרי, שילה שמו (של משיח), שנאמר 'עד כי יבא שילה', והנה 'יבא שילה' הוא עצמו אתון 'יובל' ש"י, ואין חילוק רק דאית ו' אשר בתיבות 'יובל' ש"י נתחלקה בתיבות 'יבא שילה' לאתון א"ה, ושאר האותיות הם שוות ממש.

והענין, דהתחלקות הוזה שנתחלקה הו' לא' וה', מורה על התגלות הא' - סוד אלופו של עולם הנ"ל, ועל כן נתחלקה הו' רק לחלוקה זאת - ה' א', ולא לחלוקה אחרת - ב' ד' או ג' ג', כי כוונת החלוקה הזאת רק לענין התגלות אות הא', ועל כן כדי שיתגלה אות הא' הוכרחו להתחלק לא' ה' וכמובן, והיינו שנתגלה רק אות הא', ושאר המספר של הו' הנותר דהוא ה' נשאר שפיר במקומו, וכוונת גילוי הא' מורה על זה, כי בהתגלות בחינת הא' סוד אלופו של עולם, היינו בבוא ניצוצי הקדושה למקורם הקדוש, אז גם כן 'יבא שילה' ויהיה התגלות משיח.

ציאת ירבעם מכבודה של ירושלים

בגמרא (קב), 'וירבעם יצא מירושלים' (מלכים א יא, כט), אמר רבי חנינא בר פפא, שיצא מפיתקה של ירושלים. וברש"י (ד"ה מפיתקה) כתב: ולא ליטול חלק בעבודה.

אין לזה מובן כלל, דהא ירבעם היה משבט יוסף (ראה שם שם, כו), ולא היה לא כהן ולא לוי, ומה חלק היה לו ליטול בעבודה. וגם הרי אין זה מעניין המכוון כאן כלל, דקיימנן כאן אהא דאין לו חלק לעולם הבא, וזהו הכוונה דיצא מפיתקה של ירושלים, כלומר, מכלל הכתובים לחיים בירושלים (ראה ישעיה ד, ג; לעיל צב.), וכמובן בפשיטות.

ונראה ברור דטעות נפל כאן בדברי רש"י, ותחת תיבת 'בעבודה' צריך לומר 'בכבודה' - כי תחת העי'. וכוונת רש"י דכבודה של ירושלים שיתגלה לעתיד - במהרה בימינו אמן - הוא כינוי לעולם הבא, כעניין שמכונה העולם הבא בירושת הארץ במשנה ריש פרקין (צ), דיליף דכל ישראל יש להם חלק לעולם הבא מקרא ד'לעולם ירשו ארץ' (ישעיה ס, כא), וירושלים וארץ ישראל חדא אינון, כמו שכתבתי בכמה דוכתי. וכך אמרו (תענית ל:), כל המתאבל על ירושלים זוכה

אימה מאדם גורמת שנדמה לו שעומד לפניו **בגמרא (צו:)** אימה יתירה היתה לו ממנו, ודומה כמי שעומד לפניו.

מזה נקח טעם למה שאמרו בירושלמי שקלים (פ"ב ה"ט), האומר שמועה בשם אומרו, יראה בעל שמועה כאילו עומד לנגדו כו'. והיינו דדבר זה שלמד ממנו, הנה הוא רבו בעיניו זה, ומורא רבך כמורא שמים (אבות פ"ד מ"ב), ולכן מפאת מורא צריך לראות כאילו עומד לנגדו - כהך דכאן דמשום אימה יתירה היה דומה לו כאילו עומד לפניו.

גר תושב מקבל עליו מצוותיו בתורת ישראליות

בגמרא (צו:), ואף מבני בניו של אותו רשע ביקש הקדוש ברוך הוא להכניסין תחת כנפי השכינה כו'.

מוכח דגירות של גר תושב הוא שמקבל עליו מצוות גר תושב בתורת ישראליות, ונעשה ישראלי למצוות אלה, דאילו היה בן נח עדיין ומקיים בתורת בן נח, אם כן לא יפול על זה לשון 'הכנסה תחת כנפי השכינה', דלשון זה מורה על ישראליות, ואילו מדאמר כאן 'ואף מבני בניו של נבוכדנצר ביקש הקדוש ברוך הוא להכניסין תחת כנפי השכינה' כו', משמע דנעמן - שהוא מהנחשבים כאן תחלה - היה נחשב 'כנס תחת כנפי השכינה' במה שהיה גר תושב, ודו"ק.

מהו 'סוסיא ברקא' ו'בר חיורר גווי'

בגמרא (צח:), אישדר ליה סוסיא ברקא דאית לי. אמר ליה, מי אית לך בר חיורר גווי. וברש"י: סוסיא ברקא - סוס מסורק ומכוון ונאה שיש לי, דגנאי הוא שיבא על חמור, מלגלג היה. לישנא אחרינא, סוסיא בדקא - סוס בדוק לרוץ. בר חיורר גווי - כלום יש לך סוס בר מאה גוויני, שחמור שלו כן הוא, במלתא בעלמא דחיה.

ועיין ירושלמי בבא בתרא (פ"ה ה"ד), אמר ליה, ארכביה אתרי ריכשי ברק, אמר רבי חזקיה, לא אמרין אלא מייתו תרין סוסיין חיוררין כו'. עיין שם היטב שיש להבין משם הפירוש גם כאן, דסוסיא ברקא היינו סוס משובח שיש לו מרוץ ככרך (ווי איין בליטץ* - בלשון אשכנז). והשיב הוא, האם יש לו בר חיורר גווי, הוא עוד רץ במהירות הרבה יותר, דהוא סוס פראי ומשתגע ורץ במהירות גדול מאוד בפראותו והשתגעותו, והוא ממש כהך דירושלמי דהזכיר 'ריכשי ברק' ו'סוסיין חיוררין', עיין שם היטב **ובפני משה (ד"ה ארכביה).**

'יבא שילה' אותיות 'יובל' ש"י - רומז לגילוי אלופו של עולם

הנה מצאתי במדרש שוחר טוב תהלים (פו, ו), אמר רבי ברכיה כו', 'בעת ההיא יובל ש"י' (ישעיה יח, ז) - גימטריא 'בהם', שהם מביאין אותן דורות למלך המשיח כו'. ובפירוש המהר"י הכהן ז"ל כתב, וז"ל: פירוש, 'יובל' עולה מספר 'בהם', רק שאחד יותר, ואחד אינו מעלה ומוריד במנין, להורות שבהם עצמם השי והמנחה, כלומר, שהעובדי כוכבים נותנים את ישראל עצמם לדורות, עכ"ל.

(א) כמו ברק. (ב) שביאר, שסוסיין חיוררין היינו: "שני סוסים לבנים, והן פראים ומשתגעים, וקושרן לשניהן במרכבה - זה מושך לכאן וזה מושך לכאן..."

ההבטחה האחרונה שמחוללת פלאים:

"כל מי שיסייע בהדפסת החיבורים שלי, אהיה לו למליץ יושד בעולם העליון"
(הבטחתו של רבינו ז"ע סמוך להסתלקותו, באוני חתנו הגה"צ רבי יצחק מענדל מארגנשטערן זצ"ל - מייסד וראש חברת 'אוהבי תורה' להוצאת ספרי רבינו)

לרכישת הספרים (במשלוח עד הבית), לקבלת הגליון ולתרומות:
טל: 1800-200-855 | דוא"ל: ot035104720@gmail.com